"अभिज्ञान शकुन्तलम्"

व्याख्या

"अर्थो हि कन्या परकीय एव ...
... प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा ॥" (चतुर्थोऽङ्क – 22)

- श्लोकोऽयं महाकविना कालिदासेन विरचितं अभिज्ञान शकुन्तलम् नाटकस्य चतुर्थाङ्के समुपलभ्यते ।
- शकुन्तलां पतिगृहे संप्रेष्य आत्मनः अन्तःकरणस्य प्रसन्नतां वर्णितं कविना अनेन श्लोकेन ।
- कन्या तनया परस्य अस्य इति परकीयः अन्यस्वामिकः एव अर्थः धनम् । तां कन्यां शकुन्तलाम् परिग्रहीतु संप्रेष्य प्रेषयित्वा मम कण्वस्य । अयं अन्तरात्मा पुनरर्पितः निक्षेप न्यस्तधनं इत्यर्थः । ~~[illegible]~~ इव जातः अत्याधिकं विशदः निर्मलः परधनरक्षणचिन्तया प्रसन्नं मनः शान्तं जातम् इदानीम् ।
- अस्मिन संसारे पित्रा आवल्यात कन्या पाल्यते ततः जामात्राः जननीव्रतं पालयितुं स्वामीगृहं गच्छति, वस्तुतः कन्या जामातुः अर्थ एव परिणयात् प्रागेव पितुः सकाशं न्यासरूपेन तिष्ठति । यथा न्यासीकृत अर्थ यथाकाले यथास्थाने स्वस्तिलभ्यते, तथा कन्यायाः पतिहस्ते समर्पणेनापि परांशान्तिः प्राप्यते, अतः शकुन्तलां पतिगृहे प्रेषयित्वा कण्वस्य अन्तरात्मा समतां प्राप्तवान ।
- अस्मिन श्लोके उपमानाम अलङ्कारः इन्द्रवज्रा च वृत्तम् ।

Scanned with CamScanner